

УДК 378.026:[37.011.3-051-044.352:78](045)

Соболь Н.В.,

*аспірант кафедри теорії та методики музичного мистецтва
Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка*

ЕВРИСТИЧНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Стаття присвячена висвітленню необхідності застосування сучасних методів навчання з метою формування художньо-творчої толерантності майбутніх учителів музики. Визначено особливості методу брейнстормінг («мозкової атаки») та його похідних — методу «635», або брейнрайтингу, та методу синектики. Описано шляхи реалізації названих методів у контексті впровадження в навчальний процес методики формування художньо-творчої толерантності майбутніх учителів музики.

Ключові слова: *художньо-творча толерантність, майбутній вчитель музики, евристичні методи навчання, брейнстормінг, брайнрайтинг, метод синектики.*

Статья посвящена освещению необходимости применения современных методов обучения с целью формирования художественно-творческой толерантности будущих учителей музыки. Определены особенности метода брейнсторминг («мозговой атаки») и его производных — метода «635», или брейнрайтинга, и метода синектики. Описаны пути реализации названных методов в контексте внедрения в учебный процесс методики формирования художественно-творческой толерантности будущих учителей музыки.

Ключевые слова: *художественно-творческая толерантность, будущий учитель музыки, эвристические методы обучения, брейнсторминг, брайнрайтинг, метод синектики.*

The article is devoted to the necessary implementation of contemporary educational methods to develop future music teachers' artistic tolerance. It is determined the peculiarities of brainstorm method and its techniques — the method "635" or brainwriting and synectics method. It is described the ways of implementation the following methods in the context of introduction the methodology of future music teachers' artistic tolerance development.

Key words: *artistic tolerance, future music teacher, heuristic methods, brainstorming, brainwriting, synectics.*

Постановка проблеми. Серед актуальних проблем для вивчення науковцями у сучасній мистецькій освіті визначається питання оптимізації навчального середовища шляхом включення в освітній процес новітніх технологій та методичних розробок. Особливо гостро це питання стоїть при підготовці майбутніх педагогічних кадрів, оскільки вони будуть працювати з новим поколінням дітей, які зростають у час науково-технічних та соціальних перетворень, а отже повинні володіти новими технологіями, навичками спілкування, подачі та опрацювання інформації, генерації нових ідей.

Паралельно з утворенням нового інформаційного та наукового світу відбуваються зміни у суспільному та культурному житті людства, які характеризуються полікультурністю, свободою самовираження, розширенням кордонів та досвіду, а це веде за собою зростання значимості толерантності сучасної людини. У сфері мистецької освіти ми пропонуємо виділити феномен художньо-творчої толерантності майбутнього вчителя музики, що являє собою інтегративну якість особистості та характеризується її розважливим ставленням до художніх явищ, художніх вподобань інших та результатів самовираження інших через мистецтво. Художньо-творча толерантність може формуватися у студентів під час навчального процесу, а отже потребує розробки відповідної системи методів та прийомів його ефективної організації. У даній статті описано евристичні методи (зокрема, брейнрайтингу та синектики), які, на нашу думку, сприятимуть покращенню рівня сформованості художньо-творчої толерантності майбутніх учителів музики.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Дослідженням ефективності впровадження методів евристичного навчання займалися багато науковців та педагогів (В. Андреев, А. Король, О. Кривонос, Д. Масленнікова, Т. Нікуліна, А. Хуторський та ін.). Загалом, впровадження ідей евристики в освітній процес передбачає застосування методів та прийомів, які активізують пізнавальну діяльність учнів, стимулюють їх самостійне та креативне мислення, сприяють саморозвитку та самоосвіті.

Метою даної статті є обґрунтування особливостей евристичних методів навчання у контексті впровадження методики формування художньо-творчої толерантності майбутнього вчителя музики.

Виклад основного матеріалу. До евристичних методів навчання відносять варіативні форми методу «мозковий штурм» [1]. Брейнстормінг був винайдений вкінці 1930-х років Алексом Осборном і донині є дуже популярним та прогресивним методом у зарубіжних освітніх програмах з менеджменту, психологічних тренінгів та навчальних курсів

з оптимізації та вирішення творчих завдань. Головним завданням «мозкового штурму» є виділення та окреслення за короткий період часу якомога більше ідей з вирішення поставленої проблеми. Однак у дослідженнях методу [3] зазначається, що, окрім великої кількості позитивного, він має деякі негативні сторони, а саме те, що іноді не всі учасники групи мозкового штурму, а лише кілька людей беруть активну участь, а інші пасивно спостерігають; інша проблема полягає у тому, що деякі члени групи, які є молодшими чи більш сором'язливими, матимуть менше можливостей висловлювати свої ідеї в групі. Зважаючи на дані коментарі, ми вважаємо, що при впровадженні методики формування художньо-творчої толерантності доцільно користуватися похідними від брейнстормінгу методами брейнрайтингу та синектики.

Метод 635, або брейнрайтинг, був запропонований німецьким професором Берндом Рорбахом у 1968 році. Суть методу полягає у тому, що кожному членові групи з шести людей роздається картка, на якій він повинен протягом п'яти хвилин написати три короткі ідеї (слово, вислів, речення) щодо поставленої проблематики. Після завершення п'ятихвилинного періоду кожен учасник передає картку сусіду справа і дії повторюються. Коли людина отримує нову картку із вже записаними ідеями іншого, вона може: або використати існуючі ідеї для трьох нових власних ідей, або розвинути думки, записані попередніми учасниками на картку. Важливою умовою проведення методу 635 є відсутність дискусій та коментарів у процесі роботи з картками. Через тридцять хвилин, коли кожен учасник отримує назад картку, з якої він починав, у сумі на картках буде налічуватися 108 ідей, які народилися спільними зусиллями усієї групи, і тепер вони можуть бути проаналізовані та обговорені [3].

Використання методу 635 у реалізації методики з формування художньо-творчої толерантності майбутнього вчителя музики має наступні переваги: при вирішенні художніх завдань з оцінки та висловлення власного ставлення до художніх явищ метод брейнрайтингу дозволяє долучити до обговорення всіх студентів та за короткий час дізнатися думку кожного; анонімність та незалежність висловлення поглядів дозволяє говорити про суб'єктивність даного методу, що є важливим фактором, враховуючи необхідність використовувати при обговоренні максимально неупереджені погляди; описаний метод дозволяє оптимізувати роботу студентів, не дає можливості «списати» у іншого, вимагає креативного підходу до вирішення поставленого завдання; читаючи попередні думки, кожен студент знайомиться зі світоглядом та рівнем знань сусіда і вчиться розуміти хід його ду-

мок, при цьому шукаючи зв'язки із власними поглядами, намагається пов'язати, продовжити хід думок кожного учасника групи тощо.

Метод синектики є дуже популярним та дієвим методом активізації творчого мислення, який був розроблений всередині ХХ століття американським вченим Вільямом Гордоном. В основі методу лежить поєднання ідей з різних сфер діяльності з метою вирішення спільної проблеми, при чому, на відміну від дещо відстороненого процесу висунення та обробки ідей при використанні методу 635, у синектиці важливим елементом процесу є обґрунтована критика ідей одних учасників іншими.

Головна відмінність між методами мозкового штурму та синектики полягає в способі подачі ідей у вирішенні окресленої проблеми. Метод синектики передбачає подання на загальну оцінку обдуманого, закінченого, сформульованої думки, яка може бути прийнята чи відхилена іншими з відповідними коментарями. Авторство ідей у такому разі висувається не як колективний результат, а простежується їх чітка приналежність окремій особистості. Таким чином, люди, які висувають власні та слухають ідеї інших, дивляться на вирішення проблеми зі своєї суб'єктивної точки зору, перебувають постійно під впливом нових і нових ідей. Відштовхуючись як від раціональних, так і нераціональних висновків, підсвідомо усі учасники методу синектики йдуть до вирішення поставленого завдання.

Інша особливість методу синектики — наявність «спеціалістів з різних галузей знань» задля консультування та висунення ідей з різних точок зору — при використанні у методиці формування художньо-творчої толерантності майбутнього вчителя музики визначає необхідність попереднього розподілу ролей між студентами та їх направленої самостійної підготовки, щоб бути спроможним орієнтуватися у «своєї» сфері. Тому перед реалізацією методу синектики варто провести підготовчу роботу як викладачеві, так і студентам, продумати можливі варіанти вирішення завдань, щоб бути готовим до взаємної співпраці.

Існує така схема реалізації методу синектики: 1) постановка завдання, 2) переклад завдання, 3) виявлення питання, що викликає аналогії, 4) робота з пошуку аналогій, 5) використання аналогій: пряма аналогія, символічна аналогія, особистісна аналогія, фантастична аналогія, 6) пошук можливостей перекладу знайдених аналогій і образів у пропозиції щодо вирішення поставленого завдання [2].

Задля підсилення творчої активності, В. Гордоном було запропоновано у методі синектики користуватися чотирма типами аналогій: а) при застосуванні прямих аналогій об'єкт дослідження порівнюється

з об'єктивно існуючими аналогами у соціальному житті, природі, культурі, науці, техніці тощо; б) символічна аналогія передбачає введення в роботу кількох фраз, що у прямому чи переносному значенні відображають сутність явища чи проблеми; в) особистісна аналогія переносить уявлення про проблемний предмет чи явище на особистий досвід, дозволяє уявити себе в якості цього досліджуваного об'єкту, зсередини; г) фантастична аналогія направлена на уявлення фантастичних, нереальних явищ, які могли б стосуватися вирішення поставленої проблеми [2].

На нашу думку, спроба долучити студентів до процесу створення нового художнього змісту вже існуючих мистецьких явищ, їх цілеспрямована особиста робота над інтерпретуванням та створенням нових художніх образів на базі існуючих стане цікавим та корисним досвідом для них, що вкаже на необхідність прояву художньо-творчої толерантності. Застосування методу синектики та аналогій слугуватиме більш яскравому засвоєнню та розумінню художніх образів та змісту творів мистецтва, «пропустивши через себе» твір та задум митця, майбутній вчитель музики буде у майбутньому проявляти більше художньо-творчої толерантності, розуміючи, наскільки непростим та цікавим є світ мистецтва.

Висновки. Отже, у контексті впровадження методики формування художньо-творчої толерантності майбутніх учителів музики евристичні методи навчання доцільно використовувати під час проведення групових занять. Вони допоможуть активізувати всіх учасників навчального процесу, під час колективного обговорення розкрити сутність художнього явища з різних сторін і сформуванню індивідуального ставлення студентів до нього на основі обґрунтованої критики та повноцінного аналізу.

Джерела

1. Федоришин В.І. Підготовка майбутніх учителів музики до роботи з обдарованими дітьми / В.І. Федоришин // Навчання і виховання обдарованої дитини: Теорія та практика. Зб. наук. праць. — К., 2011. — Вип. 5. — С. 101–106.
2. Шевчук М. Синектика як метод активізації творчого мислення студентів / М. Шевчук // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер. : Психолого-педагогічні науки. — 2012. — № 1. — С. 111–114. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2012_1_27
3. What is “brain writing”? [Електронний ресурс] // University of Central Oklahoma Office of Academic Affairs. — 20 October 2014. — Режим доступу до ресурсу: http://www.uco.edu/academic-affairs/cqi/files/docs/facilitator_tools/brainhan.pdf